

Katedra Technologii Produkcji Roślinnej i Towaroznawstwa, Uniwersytet Przyrodniczy
w Lublinie, ul. Akademicka 13, 20-950 Lublin
e-mail: aleksandra.glowacka@up.lublin.pl

AGNIESZKA KASICZAK, ALEKSANDRA GŁOWACKA

Zmiany w liczebności i powierzchni certyfikowanych gospodarstw ekologicznych w Polsce po przystąpieniu do Unii Europejskiej

Changes in the number and area of certified organic farms in Poland
after accession to the European Union

Streszczenie. Rolnictwo ekologiczne ma duże znaczenie dla zrównoważonego rozwoju, a podstawą tego rodzaju rolnictwa jest stosowanie naturalnych, technologicznie nieprzetworzonych środków produkcji, które w założeniu mają zapewniać żyzność gleby, zachowanie dobrostanu zwierząt oraz wytwarzanie plonów charakteryzujących się wysoką jakością biologiczną. W ciągu ostatnich kilkunastu lat w Polsce nastąpiły dynamiczne zmiany w rozwoju tego systemu gospodarowania. W pracy przedstawiono analizę zmian struktury, powierzchni oraz liczby certyfikowanych gospodarstw ekologicznych w Polsce po przystąpieniu do Unii Europejskiej. W latach 2004–2016 zaobserwowano wyraźną tendencję wzrostową dotyczącą zarówno liczby gospodarstw ekologicznych, jak i powierzchni użytków rolnych uprawianych metodami ekologicznymi. Tendencja ta utrzymywała się do 2013 r., po którym nastąpił nieznaczny spadek. Zainteresowanie prowadzeniem ekologicznego systemu gospodarowania w Polsce cechuje bardzo duże zróżnicowanie regionalne, a rozwojowi certyfikowanych gospodarstw ekologicznych sprzyjają panujące warunki środowiskowe oraz wsparcie finansowe dla rolnictwa.

Słowa kluczowe: rolnictwo ekologiczne, struktura obszarowa, kierunki zmian, regionalne zróżnicowanie

WSTĘP

W ciągu ostatnich kilkunastu lat można zaobserwować zwiększanie się świadomości ekologicznej społeczeństw zarówno w skali globalnej, jak i w poszczególnych krajach, w tym również w Polsce. Dlatego też wzrasta nacisk społeczny nie tylko na poprawę

warunków i ochronę środowiska przyrodniczego, lecz także na wytwarzanie produktów zgodnie z poszanowaniem zasad ekologii. Coraz więcej uwagi poświęca się również jakości żywności i jej walorom prozdrowotnym. Dzięki temu rolnictwo ekologiczne zyskuje coraz więcej zwolenników, a także obserwuje się wzrost popytu na produkty, które dzięki niemu można uzyskać. Rolnictwo ekologiczne ma ogromne znaczenie w strategii zrównoważonego rozwoju. Strategia ta powinna realizować cele społeczne, ekonomiczne i ekologiczne [Domagalska i Buczkowska 2015]. Podstawą rolnictwa ekologicznego jest stosowanie naturalnych, technologicznie nieprzetworzonych środków produkcji, które w założeniu mają zapewniać żyzność gleby, zachowanie dobrostanu zwierząt oraz wytwarzanie plonów o wysokiej jakości biologicznej. Żywność ekologiczna podlega stałej kontroli, która zapewnia odpowiednią jakość zdrowotną i wartość odżywczą na wszystkich etapach produkcji [Staniak 2014].

Polska jest krajem charakteryzującym się stosunkowo dobrymi warunkami dla rozwoju rolnictwa ekologicznego. W porównaniu z innymi państwami Europy w Polsce środowisko przyrodnicze cechuje niski poziom degradacji, a liczne uwarunkowania prawne i ekonomiczne ograniczają stosowanie nawozów mineralnych czy środków ochrony roślin w nadmiarze [Biernat-Jarka i Trębska 2018]. Ogólnemu rozwojowi omawianego sposobu gospodarowania sprzyja rosnąca świadomość konieczności ochrony środowiska naturalnego, potrzeba zachowania bioróżnorodności w ekosystemach rolniczych oraz równowagi w krajobrazie rolniczym, a także wsparcie finansowe ze strony Unii Europejskiej [Kuś 2010, Staniak 2014]. Dodatkowo za sprawą wzrostu popytu na produkty i żywność ekologiczną możliwe jest uzyskanie wyższego przychodu z tytułu ich sprzedaży. Wśród czynników wpływających negatywnie na rozwój ekologicznego gospodarowania można wymienić duże rozproszenie istniejących gospodarstw, niewielką skalę produkcji oraz niskie dochody znacznej części konsumentów [Stalenga i Kuś 2007, Brodzińska 2014]. Po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej zwiększyła się znacznie zarówno liczba gospodarstw ekologicznych, jak i powierzchnia użytków rolnych prowadzonych w systemie ekologicznym, podobnie jak stało się to wcześniej w innych krajach członkowskich [Nachtman 2015]. Dynamika tych zmian była wyraźnie zróżnicowana w zależności od rejonu kraju.

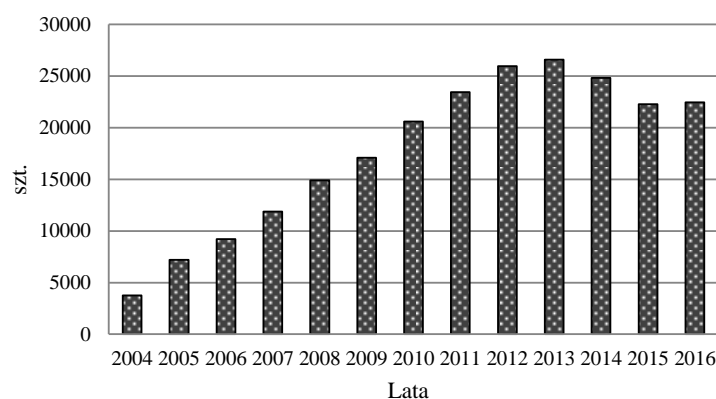
Celem pracy było określenie tendencji w rozwoju gospodarstw ekologicznych na terenie Polski w latach 2004–2016.

MATERIAŁ I METODY

Zakres pracy obejmował gromadzenie literatury, zbieranie i przetwarzanie danych statystycznych oraz opracowanie i analizę zgromadzonych danych. Materiałem badawczym wykorzystanym w pracy były dane makroekonomiczne z Głównego Urzędu Statystycznego oraz dane udostępniane przez Inspekcję Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych. Dotyczyły one lat 2004–2016 z uwzględnieniem podziału na województwa. W pracy poddano analizie liczbę gospodarstw ekologicznych, powierzchnię zajmowaną przez uprawy ekologiczne, strukturę obszarową certyfikowanych gospodarstw ekologicznych oraz średnią wielkość gospodarstw. Analiza statystyczna wyników polegała na obliczeniu współczynnika zmienności (CV).

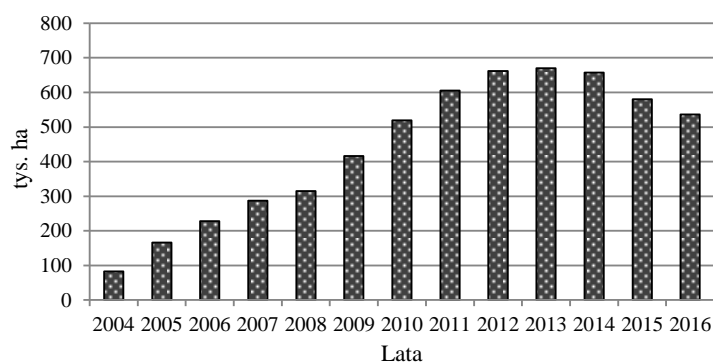
WYNIKI I DYSKUSJA

Na podstawie uzyskanych danych można wykazać, że w latach 2004–2013 nastąpił bardzo znaczący wzrost liczby certyfikowanych gospodarstw ekologicznych na terenie Polski. W tym okresie liczba tego typu gospodarstw w Polsce wzrosła 7-krotnie, z 3 760 w 2004 r. do 26 598 w roku 2013. Podobnie w analizowanym okresie wzrosła (8-krotnie) powierzchnia użytków rolnych prowadzonych w systemie ekologicznym, a jej udział w powierzchni użytków rolnych ogółem zwiększył się do 4,3% i, jak podaje Brodzińska [2014], zbliżył się do średniej dla UE w 2013 r., która wynosiła 4,4%. W obu przypadkach tendencja wzrostowa utrzymywała się do 2013 r., po czym wartości analizowanych wskaźników zaczęły stopniowo maleć (rys. 1 i 2).

Rys. 1. Liczba gospodarstw ekologicznych w Polsce w okresie 2004–2016; oprac. na podst.: Raport... 2007, 2009, 2011, 2013, 2015, 2017

Fig. 1. The number of organic farms in Poland in the period 2004–2016; based on: Raport... 2007, 2009, 2011, 2013, 2015, 2017

Rys. 2. Powierzchnia gospodarstw ekologicznych na terenie Polski w okresie 2004–2016; oprac. na podst.: Raport... 2007, 2009, 2011, 2013, 2015, 2017

Fig. 2. The area of organic farms in Poland in the period 2004–2016; based on: Raport... 2007, 2009, 2011, 2013, 2015, 2017

Obserwowane tendencje są efektem zmian w finansowaniu omawianego systemu produkcji rolniczej i uruchomienia wsparcia finansowego realizowanego w ramach kolejnych edycji Wspólnej Polityki Rolnej [Kuś 2010, Brodzińska 2014]. Po przystąpieniu Polski do UE gospodarstwa ekologiczne otrzymywały wsparcie finansowe z trzech programów: PROW 2004–2007, PROW 2008–2013, PROW 2014–2020. Stawki płatności w ramach pakietu „rolnictwo ekologiczne” w kolejnych programach zestawiono w tabeli 1.

Tabela 1. Stawki płatności w ramach pakietu „rolnictwo ekologiczne” w ramach PROW 2004–2006, PROW 2007–2013 i PROW 2014–2020
[Plan Rozwoju... 2004, Program Rozwoju... 2007, 2014]

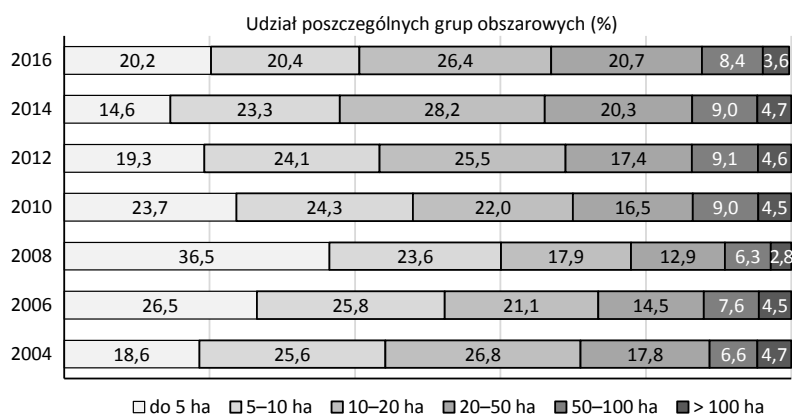
Table 1. Payment rates within the framework of the organic farming package under the RDP 2004–2006, RDP 2007–2013 and RDP 2014–2020
[Plan Rozwoju... 2004, Program Rozwoju... 2007, 2014]

Nazwa wariantu Variant name	Stawka płatności (PLN ha ⁻¹) Payments rate (PLN 1 ha)		
	2004–2006	2007–2013	2014–2020
Uprawy rolnicze w okresie konwersji Agricultural cultivation during the conversion period	680	840	966
Uprawy rolnicze po okresie konwersji Agricultural cultivation after the conversion period	600	790	792
Trwałe użytki zielone w okresie konwersji Permanent grassland during the conversion period	330	330	428
Trwałe użytki zielone po okresie konwersji Permanent grassland after the conversion period	260	260	428
Uprawy warzywne w okresie konwersji Vegetable cultivation in the conversion period	980	1 550	1 557
Uprawy warzywne po okresie konwersji Vegetable cultivation after the conversion period	940	1 300	1 310
Uprawy zielarskie w okresie konwersji Herbal crops during the conversion period	–	1 150	1 325
Uprawy zielarskie po okresie konwersji Herbal crops after the conversion period	–	1 050	1 325
Podstawowe uprawy sadownicze i uprawy jagodowe w okresie konwersji Basic orchard crops and berry crops in the conversion period	1 800	1 800	1 882
Podstawowe uprawy sadownicze i uprawy jagodowe po okresie konwersji Basic orchard crops and berry crops after the conversion period	1 540	1 540	1 501
Ekstensywne uprawy sadownicze w okresie konwersji Extensive orchard crops in the conversion period	–	800	790
Ekstensywne uprawy sadownicze po okresie konwersji Extensive orchard crops in the conversion period	–	650	660

W PROW 2007–2013 wprowadzono płatności do upraw zielarskich i przyznano im stosunkowo wysokie stawki. Wyodrębniono ekstensywne uprawy sadownicze o stawkach płatności mniejszych w porównaniu z podstawowymi uprawami sadowniczymi i jagodowymi. Zwiększono wyraźnie stawki płatności dla ekologicznych upraw warzywnych. Jak wynika z badań przeprowadzonych przez Kisiela i Grabowską [2014], możliwość otrzymania wsparcia finansowego dla produkcji ekologicznej była główną determinantą przystąpienia do programu oraz konwersji gospodarstw na ekologiczne metody gospodarowania. Jednak znaczny odsetek polskich gospodarstw ekologicznych stanowią gospodarstwa nietowarowe lub o niskiej towarowości produkcji [Brodzińska 2014]. Największy przyrost liczby gospodarstw w latach 2004–2013 odnotowano w województwach: zachodniopomorskim (20-krotny), warmińsko-mazurskim (17-krotny) oraz podlaskim (16-krotny) – tabela 2. Potwierdzają to wysokie współczynniki zmienności (CV) dla tych województw, wynoszące 67% w warmińsko-mazurskim, 60% w zachodniopomorskim i 57,8% w podlaskim. Podobnie największy wzrost powierzchni zajmowanej przez gospodarstwa ekologiczne w analizowanym okresie (2004–2013) stwierdzono w województwach: zachodniopomorskim (CV = 47%), warmińsko-mazurskim (CV = 59,5%), podlaskim (CV = 58,6%) i mazowieckim (CV = 48%). Regiony (województwa) Polski, ze względu na różnorodność warunków przyrodniczych i organizacyjno-ekonomicznych, nie są obszarami o jednolitym rolnictwie, a zróżnicowanie i regionalizacja rozwoju rolnictwa ciągle wzrasta [Kopiński i Matyka 2016, Kopiński 2017]. Regionalne zróżnicowane rozpowszechnienia ekologicznego systemu gospodarowania potwierdzają również niniejsze badania. Województwa o największej powierzchni upraw ekologicznych to warmińsko-mazurskie i zachodniopomorskie, a w dalszej kolejności podlaskie, wielkopolskie, mazowieckie i lubuskie. Są to obszary w dużej mierze typowo rolnicze, sprzyjające rozwojowi tego rodzaju gospodarowania. Dodatkowym czynnikiem sprzyjającym tworzeniu gospodarstw ekologicznych w województwach zachodniopomorskim i warmińsko-mazurskim była większa niż na innych terenach możliwość dzierżawienia lub zakupu ziemi przez nowych właścicieli gospodarstw [Łuczka-Bakuła 2013]. Najmniej gospodarstw ekologicznych w 2016 r. funkcjonowało w województwach: opolskim, śląskim, kujawsko-pomorskim oraz łódzkim (tab. 2 i 3), a więc na obszarach w znacznej mierze zurbanizowanych i uprzemysłowionych. Według Onuch [2010] rozmieszczenie gospodarstw ekologicznych uwzględnia ewentualność zagrożeń powodowanych różnego rodzaju skażeniami przemysłowymi. Z tego też powodu omawiany sposób gospodarowania jest najbardziej popularny w województwach o względnie niskim uprzemysłowieniu, m.in. zachodniopomorskim i warmińsko-mazurskim, a z kolei najmniejszą liczbę gospodarstw ekologicznych odnotowano w województwach dolnośląskim i śląskim [Ochrona środowiska 2018].

W analizowanych latach nastąpiły również zmiany w wielkości gospodarstw ekologicznych. W strukturze obszarowej (rys. 3) do ok. 2010 r. dominowały głównie gospodarstwa bardzo małe i małe (do 10 ha). Od 2011 do 2013 r. odnotowano zbliżony udział gospodarstw średnio obszarowych (10–50 ha), a po 2013 r. to właśnie one zaczęły dominować. Z kolei duże i bardzo duże gospodarstwa (50–100 ha) w badanym okresie zawsze pozostawały w mniejszości, jednakże od 2010 r. zaobserwowano wyraźny wzrost ich udziału w ogólnej strukturze gospodarstw ekologicznych. Korzystnym trendem, utrzymującym się od 2009 do 2015 r., było zmniejszanie się udziału gospodarstw niewielkich (do 5 ha) i zwiększanie udziału gospodarstw większych obszarowo, zwłaszcza o powierzchni

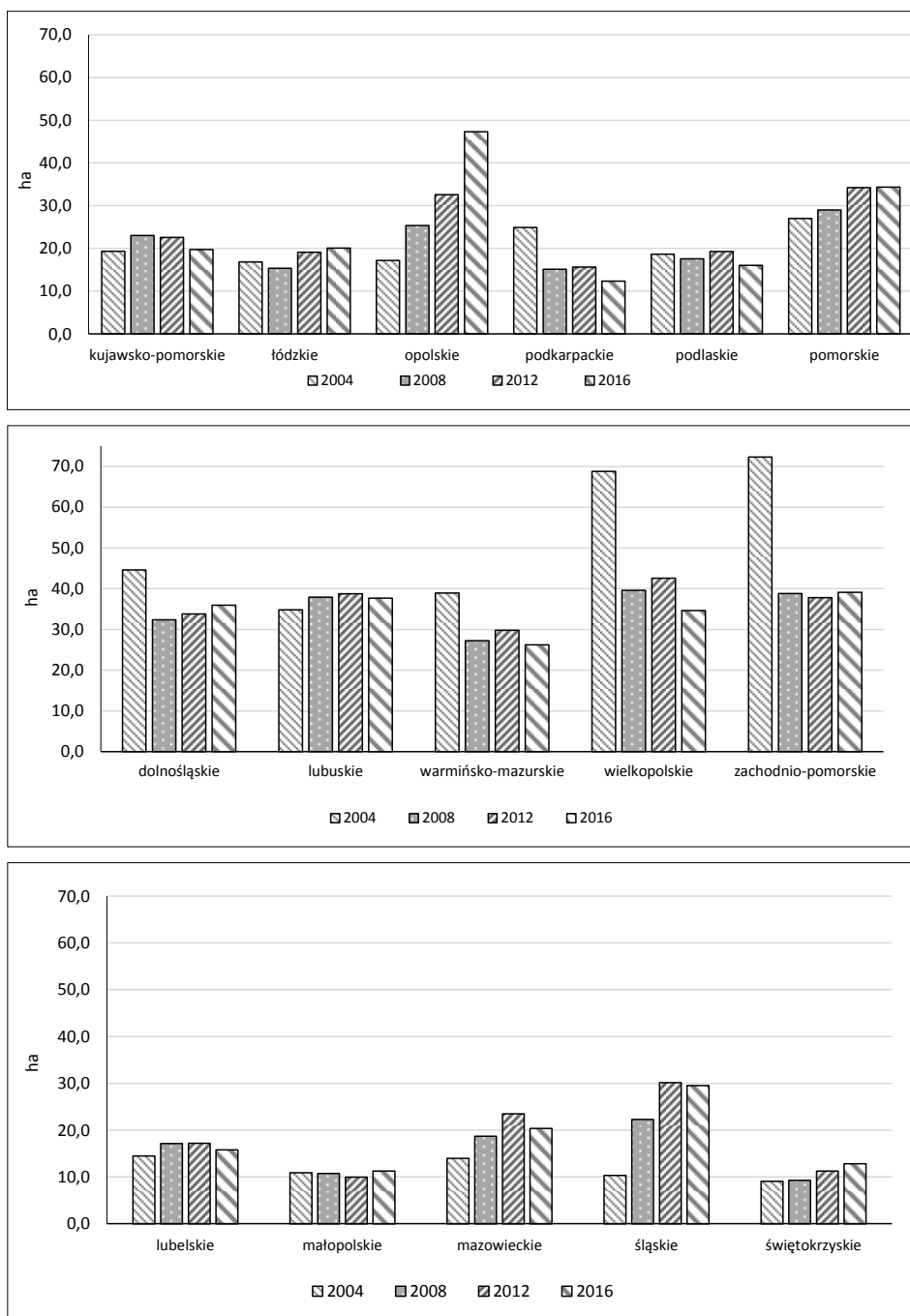
10–20 ha. Niestety w roku 2016 trend ten odwrócił się, a udział gospodarstw drobnych (do 5 ha) zwiększył się zarówno w ujęciu ilościowym, jak i procentowym. Duży udział gospodarstw drobnych nie jest jednak tylko domeną gospodarstw ekologicznych, gdyż udział gospodarstw drobnych w strukturze obszarowej gospodarstw konwencjonalnych w Polsce wynosi ponad 30% [Kopiński 2018]. W 2016 r. zmniejszył się również udział gospodarstw dużych: o powierzchni 50–100 ha oraz powyżej 100 ha. Może to być związane z wprowadzeniem w PROW 2014–2020 mechanizmu degresywności, wiążącego wielkość uzyskiwanej płatności z powierzchnią gruntów zgłoszonych do wsparcia.

Rys. 3. Struktura obszarowa gospodarstw ekologicznych w Polsce w okresie 2004–2016; oprac. na podst.: Raport... 2007, 2009, 2011, 2013, 2015, 2017

Fig. 3. Agrarian structure of organic farms in Poland in the period 2004–2016; based on: Raport... 2007, 2009, 2011, 2013, 2015, 2017

W poszczególnych województwach można również zaobserwować znaczne różnice w średniej wielkości gospodarstwa ekologicznego. W roku 2004 w województwie wielkopolskim i zachodniopomorskim średnia powierzchnia gospodarstwa ekologicznego wynosiła ok. 70 ha i znacznie odbiegała od średniej wielkości gospodarstw w pozostałych województwach. Jednak już po czterech latach nastąpiło znaczne zmniejszenie średniej powierzchni (do ok. 40 ha), która utrzymywała się na zbliżonym poziomie do roku 2016. Województwa, w których następował stały wzrost średniej powierzchni gospodarstwa ekologicznego, to mazowieckie, śląskie, opolskie i pomorskie. Odzwierciedleniem zmian struktury gospodarstw ekologicznych w województwie opolskim jest wartość współczynnika zmienności, który dla liczby i powierzchni gospodarstw ekologicznych w okresie 2004–2016 wyniósł odpowiednio 29,3% oraz 50,5% (tab. 2 i 3). Do województw o najmniejszej średniej powierzchni gospodarstw prowadzących produkcję ekologiczną należały małopolskie, świętokrzyskie i lubelskie (rys. 4). W tych województwach średnia wielkość gospodarstwa ekologicznego wynosiła w 2016 roku 11,3–15,8 ha, podczas gdy średnia dla Polski to 23,9 ha. Wielkość gospodarstw ekologicznych może częściowo wynikać z rodzaju prowadzonej działalności. Jak podaje Łuczka-Bakuła [2013], w województwie świętokrzyskim, o stosunkowo niewielkiej powierzchni upraw ekologicznych, produkuje się ok. 1/5 warzyw ekologicznych w Polsce, w tym 3/4 cebuli i czosnku oraz 1/4 marchwi. Są to uprawy bardzo czasochłonne i pracochłonne.

Rys. 4. Zmiany średniej powierzchni gospodarstwa ekologicznego w województwach w latach 2004–2016

Fig. 4. Changes in the average area of an organic farm in voivodships in 2004–2016

Tabela 1. Liczba gospodarstw ekologicznych na terenie Polski w okresie 2004–2016 z podziałem na województwa
 Table 1. Number of ecological farms in Poland in the period 2004–2016 with a division into voivodships

Województwo Voivodships	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	CV (%)
Dolnośląskie	197	395	481	652	879	1021	1227	1322	1312	1189	1046	849	813	39,6
Kujawsko-pomorskie	89	145	173	217	258	279	327	371	390	415	401	363	470	37,5
Lubelskie	393	774	1072	1402	1566	1710	1962	2065	2174	2129	1975	1825	1980	33,2
Lubuskie	66	188	256	361	480	579	833	1081	1356	1422	1370	1202	1148	59,7
Łódzkie	71	171	218	261	314	366	420	478	518	528	508	478	497	39,2
Małopolskie	697	1187	1363	1627	2100	2197	2156	2138	2103	1838	1378	1128	1093	30,1
Mazowieckie	434	852	1028	1215	1481	1673	1935	2140	2373	2609	2374	2147	2426	38,1
Opolskie	26	38	46	53	62	63	79	86	90	88	75	67	68	29,3
Podkarpackie	430	855	1164	1577	1892	2014	2091	2045	1940	1750	1475	1261	1252	32,2
Podlaskie	207	482	628	847	1160	1528	2033	2440	2924	3407	3432	3273	3437	60,0
Pomorskie	66	180	222	273	392	494	648	763	894	893	847	737	679	51,2
Śląskie	47	92	116	143	176	199	228	238	236	242	230	201	180	33,5
Świętokrzyskie	547	785	892	995	1165	1170	1243	1296	1288	1207	992	853	834	21,7
Warmińsko-mazurskie	244	432	586	773	1059	1514	2279	3033	3793	4235	4234	4041	4142	67,0
Wielkopolskie	70	202	264	415	516	588	748	888	974	1006	966	809	843	48,1
Zachodniopomorskie	176	404	678	1059	1396	1696	2373	3065	3579	3640	3526	3043	2573	57,8

Źródło/ Source: Raport... 2007, 2009, 2011, 2013, 2015, 2017, Raport... 2007, 2009, 2011, 2013, 2015, 2017
 CV – współczynnik zmienności/ coefficient of variation

Tabela 2. Powierzchnia gospodarstw ekologicznych na terenie Polski w okresie 2004–2016 z podziałem na województwa [w tys. ha]
 Table 2. Area of ecological farms in Poland in the period of 2004–2016 with division into voivodships [in thous. ha]

Województwo Voivodship	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	CV (%)
Dolnośląskie	8,79	16,48	19,30	22,00	28,47	33,32	39,70	45,55	44,30	37,46	37,01	31,26	29,20	35,2
Kujawsko-pomorskie	1,72	3,57	4,85	5,88	5,94	6,79	7,69	8,38	8,81	11,15	11,57	10,65	9,26	38,7
Lubelskie	5,71	11,13	19,96	23,93	26,89	30,79	34,86	34,84	37,47	40,82	38,47	34,05	31,34	36,1
Lubuskie	2,30	7,43	12,09	18,20	18,21	30,36	35,80	44,26	52,58	54,69	53,30	46,34	43,24	55,5
Łódzkie	1,20	2,49	3,38	3,56	4,83	5,32	7,67	8,75	9,91	10,34	11,23	10,16	9,99	49,1
Małopolskie	7,63	11,16	13,83	14,48	22,66	18,14	21,97	21,40	21,05	17,01	15,53	12,98	12,36	27,8
Mazowieckie	6,08	16,55	20,88	23,22	27,74	23,23	46,23	50,10	55,80	63,45	60,35	53,79	49,52	48,0
Opolskie	0,45	0,59	1,20	0,93	1,57	1,56	3,18	2,70	2,93	3,54	3,31	3,04	3,22	50,5
Podkarpackie	10,71	16,02	20,60	27,05	28,67	30,87	31,87	32,36	30,38	29,51	23,51	16,66	15,49	29,5
Podlaskie	3,86	8,75	11,66	15,39	20,41	30,99	42,92	52,07	56,37	63,55	64,90	56,53	55,17	58,6
Pomorskie	1,78	7,19	8,04	10,97	11,37	18,72	22,55	27,36	30,62	28,72	29,28	24,86	23,33	49,9
Śląskie	0,49	1,84	2,34	3,08	3,93	2,92	5,74	6,79	7,13	7,22	7,79	6,64	5,33	49,0
Świętokrzyskie	4,99	7,64	8,96	9,82	10,84	12,04	13,12	14,30	14,55	15,12	13,04	11,60	10,74	24,9
Warmińsko-mazurskie	9,50	15,34	23,99	28,81	28,83	62,48	75,24	98,47	112,9	116,2	117,1	112,8	108,7	59,5
Wielkopolskie	4,82	12,01	14,51	21,10	20,42	24,14	32,51	38,43	41,48	41,62	42,07	34,52	29,17	43,2
Zachodniopomorskie	12,73	28,12	42,43	59,11	54,15	84,59	98,02	119,8	135,4	129,6	129,5	114,9	100,6	47,0

Źródło/ Source: Raport... 2007, 2009, 2011, 2013, 2015, 2017
 CV – współczynnik zmienności/ coefficient of variation

PODSUMOWANIE

Od momentu przystąpienia do Unii Europejskiej rolnictwo ekologiczne na terenie Polski intensywnie się rozwija. Sprzyjają temu liczne czynniki – od tych natury rolno-środowiskowej po ekonomiczne. Rolnictwo ekologiczne wspierane jest także przez różnego rodzaju płatności. Rozwój tego systemu gospodarowania niejako wymusza wspólna polityka Unii Europejskiej oraz rosnąca świadomość konsumentów w kwestii ochrony środowiska czy potrzeby dostępu do zdrowych, ekologicznych produktów.

W latach 2004–2013 liczba gospodarstw ekologicznych w Polsce wzrosła 7-krotnie, natomiast zajmowana przez nie powierzchnia użytków rolnych 8-krotnie. Jest to niewątpliwie związane z systemem wsparcia finansowego wprowadzonego po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej w ramach kolejnych programów PROW. Pomimo pewnego spadku liczby tego typu gospodarstw, który można zaobserwować od 2013 r., rolnictwo ekologiczne w dalszym ciągu stanowi w Polsce znaczący sposób gospodarowania.

W Polsce występuje duże zróżnicowanie regionalne zarówno pod względem liczby gospodarstw, jak i powierzchni gruntów prowadzonych w systemie ekologicznym. Województwa o największej powierzchni użytków rolnych prowadzonych metodami ekologicznymi to zachodniopomorskie i warmińsko-mazurskie, natomiast o najmniejszej powierzchni to opolskie, śląskie, kujawsko-pomorskie i łódzkie.

PIŚMIENNICTWO

- Biernat-Jarka A., Trębska P., 2018. Znaczenie rolnictwa ekologicznego w kontekście zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich w Polsce. *Acta Sci. Pol. Oeconomia* 17(2), 39–47, http://acta_oeconomia.sggw.pl/wp-content/uploads/Acta_Oeconomia_17_2_2018.pdf.
- Brodzińska K., 2014. Rolnictwo ekologiczne – tendencje i kierunki zmian. *Zesz. Nauk. Szk. Gł. Gospod. Wiej. Warsz., Probl. Rol. Światowego* 14(3), 27–36, [http://www.wne.sggw.pl/czasopisma/pdf/PRS_2014_T14\(29\)_z3.pdf](http://www.wne.sggw.pl/czasopisma/pdf/PRS_2014_T14(29)_z3.pdf).
- GUS, 2017. Charakterystyka gospodarstw rolnych w 2016 r., <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rolnictwo-lesnictwo/rolnictwo/charakterystyka-gospodarstw-rolnych-w-2016-r-5,5.html>
- Domagalska J., Buczkowska M., 2015. Rolnictwo ekologiczne – szanse i perspektywy rozwoju. *Probl. Hig. Epidemiol.* 96(2), 370–376, www.phie.pl/pdf/phe-2015/phe-2015-2-370.pdf, <https://ijhars.gov.pl/>.
- Kisiel R., Grabowska N., 2014. Rola dopłat unijnych w rozwoju rolnictwa ekologicznego w Polsce na przykładzie województwa podlaskiego. *Woda Śr. Obsz. Wiej.* 3(47), 61–73, www.itp.edu.pl/wydawnictwo.
- Kopiński J., 2018. Stan aktualny oraz prognoza zmian różnych kierunków produkcji rolniczej w Polsce. *Stud. Rap. IUNG – PIB* 55(9), 47–75, <http://www.iung.pulawy.pl/images/wyd/pib/zesz55.pdf>.
- Kopiński J., Matyka M., 2016. Ocena regionalnego zróżnicowania współzależności czynników przyrodniczych i organizacyjno-produkcyjnych w polskim rolnictwie. *Zag. Ekon. Rol.* 1(346), 57–79, <https://doi.org/10.30858/zer/83042>.
- Kuś J., 2010. Rolnictwo ekologiczne i perspektywy jego rozwoju. *Stud. Rap. IUNG – PIB*, 26, 23–36, www.iung.pl.
- Łuczka-Bakuła W., 2013. Rozwój rolnictwa ekologicznego na tle wsparcia w ramach PROW 2004–2006 i PROW 2007–2013. *J. Agribus. Rural Dev.* 4(30), 161–175, http://www.jard.edu.pl/pub/12_4_2013_pl.pdf.
- Nachtman G., 2015. Gospodarstwa łączące ekologiczne i konwencjonalne metody produkcji na tle ekologicznych. *Zag. Ekon. Rol.* 3(344), 129–147. DOI: <https://doi.org/10.5604/00441600.1167241>.

- Ochrona środowiska, 2018. GUS, Warszawa, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/srodowisko-energia/srodowisko/ochrona-srodowiska-2018,1,19.html>.
- Onuch J., 2010. Tendencje rozwoju rolnictwa ekologicznego w Polsce a jakość środowiska. *Rocz. Nauk. Stow. Ekon. Roln. Agrobiz.* 12(7), 83–86.
- Plan Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2004–2006. 2004. MRiRW, Warszawa, www.minro.pl.
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013. 2007. MRiRW, Warszawa, www.minrol.pl.
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013. 2007. MRiRW, Warszawa, www.minrol.pl.
- Raport o stanie rolnictwa ekologicznego w Polsce w latach 2005–2006. 2007. IJHARS, Warszawa, https://ijhars.gov.pl/pliki/A-pliki-z-glownego-katalogu/ethernet/2012/BRE/BRE/Raport_eko.pdf.
- Raport o stanie rolnictwa ekologicznego w Polsce w latach 2007–2008. 2009. IJHARS, Warszawa, <https://ijhars.gov.pl/pliki/A-pliki-z-glownego-katalogu/ethernet/2012/BRE/BRE/RAPORT2007-2008.pdf>.
- Raport o stanie rolnictwa ekologicznego w Polsce w latach 2009–2010. 2011. IJHARS, Warszawa, https://ijhars.gov.pl/pliki/biuletyn/2011/IJHARS/Raport_o_stanie_rolnictwa_ekologicznego_w_Polsce_2009-2010.pdf.
- Raport o stanie rolnictwa ekologicznego w Polsce w latach 2011–2012. 2013. IJHARS, Warszawa, https://ijhars.gov.pl/pliki/A-pliki-z-glownego-katalogu/ethernet/2013/SME/raport_ekologiczny_2011_2012_GIJHARS.pdf.
- Raport o stanie rolnictwa ekologicznego w Polsce w latach 2013–2014. 2015. IJHARS, Warszawa, https://ijhars.gov.pl/pliki/A-pliki-z-glownego-katalogu/ethernet/2015/wrzesien/Raport_o_stanie_rolnictwa_ekologicznego_w_Polsce_w_latach_2013-2014.pdf.
- Raport o stanie rolnictwa ekologicznego w Polsce w latach 2015–2016. 2017. IJHARS, Warszawa, https://ijhars.gov.pl/pliki/A-pliki-z-glownego-katalogu/ethernet/2017/pazdziernik/BRE/Raport_o_stanie_rolnictwa_ekologicznego_w_Polsce_w_latach_2015-2016.pdf.
- Stalenga J., Kuś J., 2007. Rolnictwo ekologiczne w Europie i w Polsce. W: *Możliwości rozwoju rolnictwa ekologicznego w Polsce*, red. Harasim A., Stud. Rap. IUNG – PIB 6, 9–18, <http://www.iung.pulawy.pl/images/wyd/pib/zesz6.pdf>.
- Staniak S., 2014. Charakterystyka żywności produkowanej w warunkach rolnictwa ekologicznego. *Pol. J. Agron.* 19, 25–35, http://www.iung.pulawy.pl/PJA/wydane/19/PJA19str25_35.pdf.

Badania finansowane z dotacji Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach działalności statutowej Katedry Technologii Produkcji Roślinnej i Towaroznawstwa.

Summary. Organic farming is of great importance for the sustainable development and the basis of this type of agriculture is the use of natural, technologically unprocessed resources, which are intended to ensure soil fertility, animal welfare and production of crops characterized by high biological quality. Over the last several years we have seen dynamic changes in the development of this system in Poland. The paper presents an analysis of changes in the structure, area and number of certified organic farms in Poland after joining the European Union. A clear upward trend was observed in 2004–2016 regarding both the number of farms and the area of agricultural land managed using organic methods. This trend was maintained until 2013, after which there was a slight decrease. The interest in running an organic management system in Poland is characterized by very large regional diversification and the development of certified organic farms is facilitated by prevailing environmental conditions and financial support for agriculture.

Key words: organic farming, agrarian structure, directions of changes, regional differences

Otrzymano/ Received: 19.06.2019
Zaakceptowano/ Accepted: 16.07.2019